

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Роль фразеологічних одиниць як специфічних структур у формуванні словникового запасу та лінгвокультурологічної компетенції учнів дуже значна, оскільки вони втілюють у собі національний світогляд. Фразеологічні одиниці впливають на емоції читача ефективніше слів. Теорії вивчення мови, засновані на вживанні фразеологізмів припускають, що фразеологію слід вивчати як частину лексики. Теоретичну основу дослідження склали праці вчених в області лінгвістики, серед яких можна виділити: Е.Ф. Амосову, В. В. Виноградова, А. В. Куніна, І.І. Чернишову, Ю. А. П. Бабушкіну, А.Я. Барана, Л. В. Щербу, Є. С. Кубрякову, В. А. Маслову, В. Н. Телія, Р. М. Фрумкіна, С. Є. Нікітіна та ін.

На сьогоднішній день проблема вивчення фразеологічного концепту як ментальної освіти, що має здатність представляти знання людини про навколишню дійсність, сформувалися в процесі накопичення соціокультурного досвіду. З точки зору лінгвокогнітивного і лінгвокультурологічного аналізу, які не виключають один одного: концепт як ментальне утворення у свідомості індивіду є виходом на концептосферу соціуму, тобто, на культуру; а концепт як одиниця культури є фіксацією колективного досвіду, який стає надбанням індивіду. Фразеологізми є також відображенням історико-культурних традицій народу та національного менталітету.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики, даний концепт обумовлений його важливістю для осмислення мовної картини світу та побудови концептуальної системи. Сьогодні суспільство переживає цілу низку складних політичних, економічних, соціальних та культурних подій що впливають на менталітет нації. Концепти «війна» та «мир» сприяють розумінню цих змін. Оскільки включені у багато аспектів людського буття, від диференціації соціальної ієрархії, до вироблення системи цінностей індивіда.

Для нас особливий інтерес представляють фразеологічні одиниці, до складу яких входять «війна» і «мир». Дані фразеологічні одиниці не відрізняються від інших типів стійких словосполучень: вони побудовані за одними і тими ж структурними моделям. Фразеологічні одиниці на позначення

війни і миру широко застосовуються для позначення явищ, які пов'язані з реаліями людського буття: дії, вчинки, спосіб життя людей, спільнот.

У сучасному мовознавстві переважає концептуальний підхід до вивчення цих лексем. Одразу зауважимо, що концепт «війна» належить до більш актуалізованих об'єктів наукового аналізу на противагу концепту «мир», не лише мовознавчого, а й літературознавчого, філософського, соціологічного тощо.

Об'єктом дослідження є німецькі фразеологічні одиниці, які вербалізують концепти «війна» і «мир».

Предметом дослідження виступають структура та семантика фразеологічних одиниць німецької мови, що вербалізують концепти «війна» і «мир».

Мета дослідження полягає у встановленні лексичних та семантичних особливостей фразеологізмів на позначення концептів «війна» і «мир».

У відповідності з метою ставляться **завдання**:

- проаналізувати лексико-семантичне поле, лексико-семантичну групу та концептосферу фразеологічних одиниць;
- визначити класифікацію фразеологізмів;
- проаналізувати лексичні та семантичні особливості фразеологічних одиниць на позначення війни та миру;
- провести кількісний аналіз фразеологічних одиниць, що вербалізують концепти «війна» і «мир»;
- проаналізувати контекстуальне вживання фразеологізмів, що вербалізують концепти «війна» і «мир»;
- провести частотний аналіз фразеологізмів на позначення «війна» і «мир».

Методи дослідження: метод фразеологічної ідентифікації та фразеологічного опису, семантичний, компонентного аналізу, кількісного аналізу, концептуального аналізу, контекстологічний метод, варіаційний метод, метод оточення, корпусного аналізу.

Наукова новизна роботи полягає у розробці прийомів і навичок вживання німецьких фразеологічних одиниць на позначення війни і миру, особливостями перекладу фразеологічних одиниць на українську мову.

Практичне значення роботи полягає у дослідженні частотності вживання та особливостей функціонування фразеологічних одиниць на позначення лексем «війна» та «мир».

Структура магістерської роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури із найменувань.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Підсумовуючи викладене, можемо резюмувати, що дане дослідження присвячене аналізу та моделюванню змістовної структури концепту «війна» і «мир» у фразеологізмах німецької мови, представлене у вигляді системно впорядкованого набору компонентів. Репрезентація концепту «війна» і «мир» невисока в німецькомовному дискурсі, проте, вона займає значне місце в німецькомовній картині світу.

Важливу роль, під час нашого теоретичного дослідження відіграли праці таких вчених в області лінгвістики, серед яких можна виділити: Е.Ф. Амосову, В. В. Виноградова, А. В. Куніна, І.І. Чернишову, Ю. А. П. Бабушкіну, А.Я. Барана, Л. В. Щербу, Є. С. Кубрякову, В. А. Маслову, В. Н. Телія, Р. М. Фрумкіна, С. Є. Нікітіна та ін. Вони внесли суттєвий вклад в дослідження закономірних співвідношень між формою та змістом фразеологізмів в мові на різних рівнях, між номінацією та комунікацією та їх співвідношенням з певними мовними структурами чи конструкціями.

Завдяки працям вчених, вдалося дослідити фразеологію, як багатоаспектну лінгвістичну дисципліну. Отже, теорія фразеології - одна з найбільш складних лінгвістичних теорій, оскільки виникла та розвивається на стику таких галузей мовознавства, як лексикологія та семасіологія, синтаксис і морфологія, стилістика, соціолінгвістика і психолінгвістика. Встановили, що фразеологізми в кожній мові є джерелом неповторності літератури, мовлення. Вони надають висловлюванню емоційності, образності, експресивності, допомагають передати найтонші нюанси значення, характеристики явища, ситуації.

Ми обґрунтували, що фразеологізми є невід'ємною частиною мови. Це вислови, що передаються з покоління в покоління, сенс яких не є похідним від значення слів, що входять в їхній склад, і вдало підкреслюють стан людини. Вони є своєрідними мікротекстами, які можна назвати «культурним кодом нації», так як вони пов'язані з традиціями народу, з його культурно-історичними надбаннями та практичним досвідом особистості. Фразеологізми збагачують мову та допомагають їй повністю забезпечити найменування

пізнаних людиною сторін дійсності. У фразеологічних одиницях у складній та багатоаспектній взаємодії співвідносяться мислення, дійсність та мова. Довели, що призначенням фразеологізмів є відображення позитивного чи негативного відношення до об'єкта.

Багатоаспектну лінгвістичну дисципліну (фразеологію), досліджують найрізноманітнішими лінгвістичними методами. Встановили, що за допомогою методів можна визначити об'єкт дослідження і межі фразеології, виділити у стійких сполуках слів загальні ознаки (ідентифікатор), вивчити фразеологічні одиниці в умовах їх реального мовного вживання, спостерігати за варіаціями фразеологічних одиниць в конкретних актах комунікації в певний хронологічний період.

Сформували думку, що фразеологізми є також відображенням історико-культурних традицій народу та національного менталітету. Проте існують загальнолюдські цінності та національно-специфічні норми, стандарти й еталони яких фіксуються у фразеологічних одиницях та отримують додаткову інтерпретацію в уживаних мовних кліше.

Варто також наголосити на таких поняттях як лексико-семантичне поле та лексико-семантична група. Лексико-семантичне поле – це сукупність лексем, що позначають певне поняття в широкому сенсі цього слова і включають в свій склад слова різних частин мови, лексичні матеріали різних форм існування мови, не тільки літературної, а й діалектів, жаргонів.

Аналізуючи лексико-семантичне поле, встановили, що концепт співвідноситься з конкретним лексико-семантичним полем. Лексема є семантичним змістом в лексичній формі, а концепт – когнітивним змістом в тій же лексичній формі. Тобто ядро лексико-семантичного поля є одночасно ядром концепту. Складником лексико-семантичного поля є лексико-семантичні групи, які складаються з синонімічних пар, гіперо-гіпонімів.

Проаналізували різні класифікації фразеологічних одиниць, в основі яких лежать відмінні принципи: семантична, структурно-семантична, контекстологічна, класифікація на основі методу оточення, класифікація, що ґрунтується на граматичних, семантичних та структурних ознаках

фразеологізмів, генетична, тематична, функціонально-стильова. Проте варто зауважити, що фразеологізм ніколи не виникає шляхом раптового якісного перетворення вільного словосполучення на стійке. Цей процес відбувається не одразу, а шляхом переходу вільного словосполучення або речення до стійкого сталого, від звичайного вільного до нерозкладного.

У ході дослідження ми встановили за словником В.І. Гаврися та О.П. Пророченко та виявили 41 фразеологізм, що вербалізують концепт «війна» і «мир».

Основною лексемою, що вербалізує концепт «війна» є слово Krieg. Воно наявне у всіх фразеологічних одиницях. Вживаються також деривати слова der Krieg та складні слова, складовою частиною яких, власне, і є der Krieg: kriegen, das Kriegsbeil, der Glückshafen, die Kriegsbemalung, die Kriegsfackel, der Kriegsfuss.

Концепт слова «мир», згідно з «Німецько-українським фразеологічним словником» В. І Гаврися та О. П. Пророченка, вербалізують 22 фразеологічні одиниці. Зробивши аналіз даних фразеологізмів, ми можемо стверджувати, що основною лексемою, що вербалізує концепт «мир» є слово Friede. Воно наявне у всіх фразеологічних одиницях. Вживаються також деривати слова der Friede та складні слова, складовою частиною яких, власне, і є der Friede: der Friedensbruch, der Friedenspfeife, die Friedenwacht, der Friedenfluss.

Під час роботи ми виявили, що ядро концепту «війна» і «мир» співвідноситься з ядром лексико-семантичного поля «війна» і «мир», тобто дані поняття досліджуються однаковими лексичними засобами. Ядро «війна» об'єднує декілька лексико-семантичних груп: «розпочати війну», «розлютитися», «боротьба», ядро «мир» - об'єднує такі лексико-семантичні групи: «укладати мир», «спокій» «мир і злагода».

Ми розробили поділ проаналізованих фразеологізмів за принципами морфологічної та структурних класифікацій та виявили, серед фразеологізмів, що вербалізують концептосферу «війна» і «мир» найпоширенішими є дієслівні (58,5 %) та предикативні фразеологізми (29,3%). Невелику кількість складають вигуківі (2,4%) та субстантивні фразеологізми (9,8%).

Щоб дослідити цілісну ідіоматичну вербалізацію концептосфери «війна» і «мир» ми скористалися структурно-семантичною класифікацією І.І. Чернишової, згідно з якою фразеологічні одиниці поділяються на фразеологічні вирази, фразеологічні сполучення та фразеологічні єдності. Останні становлять найбільшу групу серед досліджуваних 41 фразеологізмів (39%). До неї входять: прислів'я та приказки, крилаті вирази, сталі вигуківі та модальні вирази, афоризми.

Виявили контекстуальне вживання фразеологічних одиниць, що вербалізують концепти «війна» і «мир». Основними джерелами емпіричного матеріалу нам слугували: Мангаймський корпус німецької мови (COSMAS corpora), що являє собою колекцію сучасних німецькомовних текстів і є інструментом корпусної лінгвістики та додаткові інтернет-ресурси.

Ми дослідили статті з наступних періодичних джерел, які є наявними у базі Мангаймського корпусу Die Welt, Berliner Morgenpost, Weltwoche, Das Wirtschaftsmagazin der Regionen, Norddeutsche Neueste Nachrichten, Reutlinger General-Anzeiger, Die Tageszeitung та ін.

На основі проаналізованих текстів ми виділили декілька тематичних блоків та навели конкретні приклади контекстуального вживання фразеологізмів. Виявили велику кількість статей на політичну тематику, релігійну, соціальну проблематику та співвідношення життя й смерті, а також статті філософського спрямування. У кожному з розглянутих тематичних блоків поняття «війна» і «мир» набуває інших конотацій. За допомогою кількісного аналізу ми обґрунтували частоту їх вживання та встановили, що тільки 17 фразеологічних одиниць перебувають в активному узусі. Емпіричний матеріал, до якого належать прислів'я та приказки, не мають жодних контекстних збігів.